

Heerlen

raadsinformatiebrief

Heerlen,
18 mei 2021

Registratienummer:
BWV-21001154

Onderwerp

Nadere duiding context Jeugdhulp in Heerlen

Inleiding/aanleiding

Met deze raadsinformatiebrief informeren we u, aanvullend op de RIB over de financiële situatie JENS, over een aantal aspecten van het jeugdbeleid in Heerlen en de bredere context.

Het organiseren van jeugdzorg is voor de meeste gemeenten een enorme uitdaging

Vanaf de start van de decentralisatie is het organiseren van jeugdhulp een bijzonder complexe taak gebleken. Niet alleen de complexe problematiek en de kwetsbaarheid van de doelgroep spelen hierbij een grote rol, maar ook het feit dat er vanuit het Rijk structureel onvoldoende middelen beschikbaar zijn gesteld om deze taak uit te voeren. Dit is niet alleen in Heerlen het geval, maar dit zien we in nagenoeg alle gemeenten in Nederland. Dit probleem wordt versterkt door de toenemende vraag naar jeugdhulp; een trend die landelijk zichtbaar is. Daarnaast nemen bij het merendeel van de gemeenten de uitgaven aan jeugdhulp sterker toe dan het gebruik van jeugdhulp. Dit geldt ook voor Heerlen. Dat betekent dus niet alleen dat gemeenten meer cliënten moeten bedienen, maar ook dat de gemiddelde kosten van zorg die cliënten nodig hebben is gestegen. Dat alles maakt dat de transformatieopdracht die gemeenten hebben de afgelopen jaren op gespannen voet heeft gestaan met de financiële middelen die het Rijk daarvoor ter beschikking heeft gesteld.

Via verschillende bestuurlijke wegen, zowel lokaal als regionaal, wordt al sinds 2015 gelobbyd om de inkomsten vanuit het Rijk beter te laten passen bij de transformatieopgave van gemeenten. Dit heeft nog niet tot een structurele ophoging van het budget geleid.

Jeugdzorg is voor veel Heerlense gezinnen van enorm belang

Ondanks het spanningsveld tussen het organiseren en inzetten van tijdige en passende hulp en de middelen vanuit het Rijk, is de inzet van jeugdhulp van cruciaal belang voor de meest kwetsbare gezinnen in Heerlen. De variëteit aan jeugdhulp die gezinnen in Heerlen ontvangen is groot: van relatief lichte zorg in de thuissituatie tot zeer zware en complexe zorg binnen een gesloten zorginstelling.

Verreweg de meeste jeugdigen ontvangen ambulante zorg in de thuissituatie. In Heerlen hebben we deze zorg georganiseerd via JENS. Op basis van een hulpvraag bij de gemeentelijke toegangen, huisartsen of GI's (Gecertificeerde Instellingen) wordt er zo

tijdig mogelijk en passende hulp ingezet. Deze hulp bestaat bijvoorbeeld uit begeleiding van de jeugdige en zijn of haar ouders bij opvoedproblematiek, weerbaarheidstrainingen van jeugdigen of een GGZ-behandeling vanwege psychische problemen. De ondersteuning is vaak kort van aard met als doel de jeugdigen en zijn ouders voldoende te equiperen om zelf regie te voeren over hun leven en om te gaan met eventuele problemen die spelen. Ook wanneer problematiek complexer wordt, wordt eerst gekeken of ambulante inzet mogelijk is. Vaak kan dit, door de duur en de intensiteit van de zorg op te schalen. Door soms ook in de avonden of weekenden beschikbaar te zijn, lukt het ook om jeugdigen met complexere problemen in de thuissituatie te ondersteunen. Wanneer ouders niet mee willen werken aan een traject, maar hulp wel noodzakelijk is voor de jeugdige, kan de GI via de rechter ouders dwingen om mee te werken. De rechter legt in die gevallen een zogenaamde maatregel op, waardoor de GI het gezag deels overneemt van de ouders. In dergelijke gevallen kan, in het belang van de jeugdige, ambulante hulp worden ingezet, ook als de ouders hier niet mee instemmen.

Wanneer de thuissituatie of het opvoedklimaat onveilig is, of wanneer het in het kader van een behandeling noodzakelijk is om opgenomen te worden, worden jeugdigen uit huis geplaatst. Het uitgangspunt is om dit zoveel mogelijk te voorkomen, omdat onderzoeken laten zien dat een uithuisplaatsing altijd schadelijk is voor een jeugdige. Als er door zeer intensieve ambulante behandeling of begeleiding een uithuisplaatsing kan worden voorkomen, heeft dit altijd de voorkeur en zal hier altijd voor gekozen worden. Wanneer een uithuisplaatsing noodzakelijk is, doen we dit zo kort mogelijk. Een jeugdige kan bijvoorbeeld kort worden opgenomen in het kader van acute psychische problemen. Een tijdelijke opname binnen een GGZ-instelling is dan noodzakelijk. Zodra het kan, zal de jeugdige echter weer naar huis gaan om de behandeling daar verder af te maken. Het betrekken van het netwerk rondom de jeugdige is altijd het uitgangspunt. Daarnaast wordt altijd gekeken naar voorzieningen die zoveel mogelijk lijken op een thuissituatie. Opvang door een pleeggezin is hier een voorbeeld van. Dit kan uiteraard alleen wanneer de problematiek van de jeugdige het toelaat. Wanneer deze erg complex is, is professionele hulp in een bij een professionele zorgaanbieder vaak noodzakelijk.

Wanneer de thuissituatie onveilig is, kan een jeugdige uit huis worden geplaatst door een GI. Ook hier is altijd een besluit van een rechter noodzakelijk. In een uiterst geval kan een jeugdige gesloten geplaatst worden: bij een dergelijke plaatsing is een jeugdige niet langer vrij om de afdeling te verlaten en kan hij tijdelijk ook niet naar huis. Dit is de meest verregaande vorm van jeugdhulp en wordt uiteraard alleen ingezet wanneer het echt niet anders kan.

Heerlen kent onvergelykbare problematiek

Heerlen bevindt zich in een specifieke en ongunstige situatie, afgemeten aan een aantal sociaaleconomische parameters, zowel in vergelijking tot de landelijke als de (sub)regionale situatie. Dit is grotendeels historisch verklaarbaar. In verschillende rapporten en studies is inmiddels vastgesteld dat er een duidelijke en onomstotelijke relatie is tussen sociaaleconomische omstandigheden en het aantal kinderen en jongeren dat gebruik maakt van ondersteuning zoals jeugdhulp. Op het gebied van die sociaal economische omstandigheden scoort Heerlen beduidend slechter dan gemeenten om ons heen. Zo heeft Heerlen te maken met een relatief groot aantal bijstandsgezinnen en

eenoudergezinnen, met hogere arbeidsongeschiktheids- en hogere werkloosheidspercentages. Het gemiddelde besteedbare inkomen loopt ver achter op het Nederlandse gemiddelde (€ 29.200,- t.o.v. € 36.200,-), er groeien meer kinderen op met kans op armoede (27 % t.o.v. 13%), het opleidingsniveau is lager en mensen hebben gemiddeld een ongezondere leefstijl (bijv. meer rokers en overgewicht). Sterker nog: de gemiddelde levensverwachting is voor de Heerlenaar 1,5 jaar korter dan voor de gemiddelde Nederlander.

In Heerlen valt daarnaast op dat er meer tienerzwangerschappen zijn, meer vroeggeboortes, er is minder gebruik van kraamzorg, en er wordt minder borstvoeding gegeven. Deze factoren zijn belangrijke determinanten voor perinatale sterfte en verhogen de kans op ongezondheid bij het (ongeboren) kind. Ook is de zuigelingensterfte hoger dan in Nederland (4 per 1000 t.o.v. 3,6 per 1000 levendgeborenen). Dit laat zien dat kinderen die in Heerlen worden geboren vanaf de start een verhoogde kans hebben op een slechtere startpositie dan leeftijdsgenoten elders.

Al deze aspecten zijn factoren die maken dat inwoners uit Heerlen een groter beroep doen op hulp en ondersteuning dan bewoners in gemeenten waar deze problematiek minder dominant aanwezig is. Dat zien we niet alleen binnen het domein van jeugdhulp, maar ook bij volwassenzorg (onder andere WMO) en in het aantal uitkeringsgerechtigden. Het is een breed probleem dat zich breed manifesteert. En hoewel we Heerlen vaak vergelijken met omringende gemeenten als Maastricht, Kerkrade en Brunssum voor wat betreft de behoefte aan zorg en ondersteuning, is een vergelijking met andere verstedelijkte gebieden zoals wijken in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag in veel gevallen meer op zijn plaats. De problematiek die daar wordt geconstateerd, lijkt in hoge mate op de problemen zoals we die in Heerlen zien. Die overlap is ook de directe aanleiding dat we kiezen voor een fundamenteel andere en wijkgerichtere aanpak in bijvoorbeeld Heerlen-Noord.

Heerlen investeert bovengemiddeld en pioniert op allerlei manieren

Het feit dat de plek van de wieg nog altijd zo dominant is bij het bepalen van het vervolg van de levens van burgers in Heerlen, vinden wij onacceptabel. In Heerlen wordt daarom al jaren fors ingezet op het verbeteren van de sociaaleconomische omstandigheden; we richten ons op preventie in brede zin. Dit is een proces van de lange adem, waar we blijvend in investeren. We richten ons vooral op preventieve interventies in de wijken en buurten waar we het verschil kunnen maken, en richten ons op alle burgers van Heerlen, inclusief de burgers die nog geboren moeten worden, bijvoorbeeld door middel van Kansrijk van Start.

Het bestrijden van armoede onder kinderen heeft de hoogste prioriteit. Het Heerlense armoedebeleid is erop gericht om in het bijzonder kinderen en jongeren zich optimaal te laten ontwikkelen. Financiële problemen en de grote psychische druk die deze op gezinnen en kinderen hebben, mogen geen belemmering zijn voor deelname aan de Heerlense samenleving. Daarom investeren we in Heerlen zowel als het gaat om armoederegelingen (Kindpakket) als op het gebied van (schuld)hulpverlening om gezinnen te ondersteunen. Het lukt ons om met regelingen uit het Kindpakket, waardoor

kinderen bijvoorbeeld kunnen sporten of hun verjaardag kunnen vieren, elk jaar nog meer gezinnen en kinderen te bereiken.

In de actieprogramma's Kansrijk van Start en Kansrijke Start werken we samen met een groot aantal externe partners, gericht op een goede start van kinderen in het leven. Dit begint al voor en tijdens de zwangerschap en strekt zich uit tot en met de eerste drie levensjaren.

Daarnaast werken we sinds een aantal jaren met een lokale en integrale aanpak 'Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG) aan het realiseren van een omgeving waarin kinderen en jongeren structureel gezonder opgroeien. Hiermee hopen we zowel de fysieke als mentale gezondheid van jeugdigen te versterken. Om de mentale gezondheid verder te versterken is Heerlen ook een van de vijf steden waar @ease zich heeft gevestigd. Jongeren tussen de 12 en 25 jaar kunnen hun zorgen en (psychische) problemen anoniem bespreken met leeftijdgenoten, waarbij een professional op de achtergrond aanwezig is. Voor jeugdigen die thuis in de knel dreigen te raken is er in 2019 gestart met het driejarig landelijk programma 'Geweld hoort nergens thuis'. Dit programma is gericht op het terugdringen en voorkomen van huiselijk geweld en kindermishandeling. Daar waar ouders besluiten om uit elkaar te gaan, hebben we het echtscheidingsloket opgericht, vooral ook bedoeld om vechtscheidingen tussen ouders te voorkomen.

Ook met de opdracht Basishulp Jeugd wordt via JENS ingezet op zo veel mogelijk normaliseren en demedicaliseren: hulp dicht bij huis en nauwe samenwerking met andere jeugdpartijen zoals peuterspeelzalen, onderwijs, huisartsen en de preventieve, voorliggende voorzieningen. Daar slagen we goed in, inmiddels krijgt ruim 40% van de kinderen de hulp en ondersteuning in de buurt. Wanneer het niet lukt om jeugdigen thuis zorg te bieden die ze nodig hebben en een uithuisplaatsing noodzakelijk is, doen we dat zo kort mogelijk en het liefst in een setting die zoveel mogelijk aansluit bij een normale gezinssituatie, zoals een pleeggezin of een gezinshuis. In verreweg de meeste gevallen lukt dit ook.

Binnen Heerlen kiezen we er nadrukkelijk voor om in sommige wijken extra te investeren. Heerlen-Noord is hier een voorbeeld van. Heerlen-Noord is 1 van de 16 door het Rijk aangewezen stedelijke vernieuwingsgebieden in het kader van het Rijksprogramma Leefbaarheid & Veiligheid. Het programma richt zich op de meest kwetsbare gebieden in Nederland waarin leefbaarheid en veiligheid onder druk staan. Met het programma Heerlen-Noord willen we een structurele verbetering realiseren voor de inwoners en voor de buurten zodat Heerlen-Noord een fijne plek wordt om te wonen, te werken en te leven en op te groeien. We zien het als een kans om de gewenste trendbreuk te realiseren die nodig is om de volgende generatie een beter perspectief te bieden. Samen met de maatschappelijke partners willen we de achterstanden aanpakken en echt het verschil gaan maken voor de toekomst van onze kinderen en jongeren, onder meer door een opschaling van Kansrijk van Start en forse extra investeringen in het onderwijs.

Concluderend mogen we stellen dat het organiseren van goede hulp en ondersteuning voor kinderen en ouders in onze stad geen eenvoudige opgave is. De jeugdhulp is een complex veld en er bestaan geen kant-en-klare oplossingen voor problemen. Bovendien

hebben veel Heerlense gezinnen het moeilijk. Door armoede, psychische problemen of omdat ouders zelf in moeilijke omstandigheden zijn opgegroeid.

Deze buitengewone situatie verplicht ons tot buitengewone inspanningen om de situatie van onze kinderen en gezinnen te verbeteren en dat doen we dus ook. Niet voor niets staat het belang van het kind in Heerlen op één. Dat is niet slechts een motto maar een werkwijze waarnaar wij, maar ook de honderden hulpverleners die elk moment van de dag in onze stad aan de slag zijn, handelen.

Kernthema:

Sociale basisvoorzieningen

Bijlagen

n.v.t.

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van Heerlen,

de gemeentesecretaris a.i.
L. Schouterden

de burgemeester,
drs. R. Wever

Deze raadsinformatiebrief is digitaal ondertekend en is daarom niet voorzien van handtekeningen.